

Rozstrzyganie konfliktów między członkami rodziny a dobro dziecka

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest ważny współcześnie, z perspektywy prawa, ale także szeroko rozumianych nauk społecznych (pedagogika, psychologia) temat uwzględnienia dobra dziecka w razie konfliktu między członkami rodziny. Autorka ukazuje instrumenty wypracowane przez system prawny w zakresie ochrony interesów poszczególnych członków rodziny, w szczególności interesu małoletniego w razie konfliktu. Rozważania obejmują materialnoprawne podstawy rozstrzygania sytuacji konfliktowych między członkami rodziny ze szczególnym uwzględnieniem realizacji postulatów dobra dziecka w każdym stadium postępowania i niezależnie od osobistej sytuacji rodziców dziecka.

Słowa kluczowe

Rodzina, dziecko, rodzice, dobrostan psychofizyczny, dobro dziecka, rozwiązywanie konfliktów.

1. Uwagi ogólne

Życie człowieka nie jest wolne od różnego rodzaju napięć, niekiedy konfliktów. Dotyczą one różnych osób, często także członków najbliższej rodziny. Różnice w postrzeganiu otaczającego nas świata są naturalną konsekwencją faktu, iż każdy człowiek stanowi odrębną jednostkę zdolną do odmiennego, autonomicznego postrzegania otaczającej nas rzeczywistości. Umiejętność rozwiązywania konfliktów, zwłaszcza tych mających czy mogących mieć wpływ na sytuację innych osób, stanowi o dojrzałości jednostki i jej umiejętności współżycia w społeczeństwie. Niekiedy jednak konflikty przybierają postać szczególnie natężoną, a ich przewyciężenie nie jest możliwe bez zaangażowania innych osób, w szczególności organów państwa powołanych do strzeżenia interesów podmiotów słabszych, których konflikt może bezpośrednio lub pośrednio dotyczyć. O ile w kla-

¹ Prof. dr hab. Joanna Haberko, Katedra Prawa Cywilnego, Handlowego i Ubezpieczeniowego, Wydział Prawa i Administracji UAM.

sycznej cywilistyce konflikty rozstrzygane są na drodze procesu sądowego, gdzie strony, zazwyczaj z udziałem profesjonalnych pełnomocników, dochodzą swoich racji w sposób przewidziany w prawie zobowiązań lub prawie rzeczowym, o tyle sytuacje między członkami rodziny i występujące na tym tle konflikty, a zwłaszcza sposób ich rozwiązywania, traktowane muszą być odmiennie². Powody takiego stanowiska są następujące. Po pierwsze, chodzi o ochronę interesów poszczególnych członków rodziny, w szczególności zaś małoletnich, którzy nie dysponują charakterystycznymi dla prawa zobowiązań instrumentami dochodzenia swoich praw, a ich sytuacja pozostaje całkowicie lub w znacznej mierze zależna od rodziców realizujących pieczę i sprawujących władzę rodzicielską. Po drugie, prawo rodzinne nie dysponuje możliwością stosowania sankcji za naruszenie obowiązków. Wyznacza jedynie pewien pożądany i przewidywany porządek zachowań między członkami rodziny. Po trzecie, ingerencja w zakresie rozwiązywania konfliktów wprawdzie uwzględniać musi pewną gradację interesów członków rodziny, jednak zawsze z pierwszeństwem interesów dziecka przed interesami dorosłych, w tym także rodziców małoletniego.

Jakkolwiek sytuacje konfliktowe stanowią naturalną kolej rzeczy, to jednak ich rozstrzygnięcie w prawie rodzinnym uwzględniać musi – jak zauważyliśmy – w pierwszej kolejności dobro dziecka. Dążenie do realizacji dobra dziecka jest nadrzędne nad realizacją interesów osób dorosłych. System prawny wykształcił w tym zakresie szereg instrumentów, które zapobiegać mają naruszeniu dobra dziecka. W sytuacji, w której dobro dziecka mogłoby być zagrożone, organy państwa służyć powinny pomocą w rozwiązywaniu problemów z uwzględnieniem nadrzędnego charakteru tego dobra, a nawet zapobiegając powstaniu konfliktów³. Oznacza to, że zarówno rodzice, jak i inne osoby podejmując decyzje, poprzez które realizować mieliby zarówno własne interesy, jak i interesy dziecka muszą brać pod uwagę to, że ich niepokodzenie przemawiać będzie na rzecz rozstrzygnięć w duchu realizacji dobra dziecka. Oczywiście, najlepszym stanem byłby taki, w którym członkowie rodziny nie pozostają w konflikcie lub rozwiązują go w drodze dyskusji bądź mediacji bez konieczności władczych rozstrzygnięć sądowych. Doświadczenie życiowe podpowiada jednak, że jest to założenie idealne. O ile w większości przypadków, w ramach prawidłowo funkcjonujących rodzin, stan ten udaje się osiągnąć w drodze wypracowania wspólnych stanowisk małżonków, rodziców czy rodziców i dzieci, o tyle prawo musi być przygotowane na sytuacje konfliktowe, w których pożądanego stanu osiągnąć się nie da lub nie da się go osiągnąć w czasie

² T. Smoczyński, M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2022, s. 28–29.

³ T. Smoczyński, M. Andrzejewski, *Prawo...*, s. 17.

niezbędnym dla zabezpieczenia i realizacji dobra dziecka oraz interesów innych podmiotów. Dotyczyć to będzie zwłaszcza sytuacji zdrowotnych.

Celem prezentowanych rozważań pozostaną sytuacje potencjalnych konfliktów między członkami rodziny i wskazanie materialnoprawnych podstaw do ich rozwiązania. Nie można oczywiście wskazać zamkniętego katalogu sytuacji konfliktowych między członkami rodziny, a co za tym idzie, nie jest możliwe zaprezentowanie gotowych algorytmów rozwiązywania problemów i niwelowania konfliktów między członkami rodziny. Można jednak potencjalne sytuacje konfliktowe pogrupować następująco:

- konflikty między małżonkami związane z podejmowaniem decyzji w istotnych sprawach rodziny, w tym z rozwiązywaniem kwestii majątkowych niezależnie od ustroju majątkowego;
- konflikty między małżonkami w związku z rozwodem lub separacją i koniecznością rozstrzygnięcia spraw związanych z sytuacją małżonków, jak i dziecka;
- konflikty między rodzicami a dzieckiem lub rodzicami w związku z wychowaniem dziecka i podejmowaniem decyzji w istotnych sprawach dziecka.

Nie ulega wątpliwości, że wszystkie przykładowo wskazane wyżej sytuacje konfliktowe w przypadku, w którym małżonkowie mają dzieci, będą – niezależnie od charakteru istotnej sprawy rodziny – nabierały też znaczenia istotnej sprawy dziecka. Podkreślić bowiem należy, że ilekroć mowa jest o istotnej sprawie dziecka w sytuacji rodziców pozostających w małżeństwie, sprawa ta będzie istotną sprawą rodziny. Trudno bowiem wyobrazić sobie prawidłowo funkcjonującą rodzinę, w której istotna sprawa dziecka miałaby pozostawać bez wpływu na sytuację pozostałych jej członków, w tym małżonków będących rodzicami dziecka. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji zdrowotnych dziecka, w związku z poważną chorobą lub niepełnosprawnością dziecka. W sytuacji, w której rodzice dziecka nie pozostają w związku małżeńskim podejmowanie przez nich decyzji i rozstrzyganie potencjalnych konfliktów z tym związanych obejmować będzie dziecko w ramach istotnej sprawy dziecka. Jako że niepozostawanie rodziców w związku małżeńskim rodzi ten skutek, że formalnie nie korzystają oni z możliwości rozstrzygania o istotnych sprawach rodziny, wszelkie sprawy rozstrzygane będą bądź z wykorzystaniem instrumentów właściwych klasycznej cywilistyce, bądź, o ile dotyczą dziecka, w ramach istotnych spraw dziecka. W każdym jednak przypadku rozstrzygnięcia muszą uwzględniać dobro małoletniego.

2. Dobro dziecka

Ustawodawca nie definiuje terminu „dobre dziecka” w ogólności, nie definiuje go ani w aspekcie rodzinnym, społecznym, ani edukacyjnym czy

zdrowotnym. W nauce zaproponowano kilka ujęć jego postrzegania⁴. Według jednego ze stanowisk: „dobro dziecka oznacza kompleks wartości o charakterze materialnym i niematerialnym, niezbędnych do zapewnienia prawidłowego rozwoju fizycznego i duchowego dziecka oraz należytego przygotowania go do pracy (samodzielności życiowej) odpowiednio do jego uzdolnień, przy czym wartości te są zdeterminowane przez wiele różnorodnych czynników”⁵. Przyjmuje się także, że dobro dziecka może być postrzegane zarówno jako pewna ceniona wartość, jak i jako pewien stan rzeczy⁶. W tym ujęciu: dobro dziecka to „optymalna konfiguracja elementów dotyczącego dziecka stanu rzeczy, czyli interesu dziecka”⁷. Dziecko jest najdonioślejszym i najważniejszym punktem odniesienia ocen, głównym adresatem i celem jakiegokolwiek postępowania inicjowanego przez osoby dorosłe oraz adresatem skutków tego postępowania na obszarze prawa cywilnego⁸. Dobro dziecka jest więc wartością wysoko cenioną przez współczesnych prawodawców. Znajduje ona odzwierciedlenie zarówno w Konstytucji RP, jak i w innych aktach porządku krajowego i międzynarodowego. Najbardziej czytelnymi przykładami aktów prawnych ujmujących jako zasadę dobro dziecka pozostaje oczywiście kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Konwencja o prawach dziecka⁹. Podkreślić należy, że w obu tych aktach prawodawca daje pierwszeństwo dobru dziecka przed interesem dorosłych, w tym także rodziców¹⁰.

Kierując się dobrem dziecka, rodzice powinni dążyć do stworzenia dziecku korzystnej dla niego sytuacji życiowej, która będzie sprzyjać jego rozwojowi duchowemu i fizycznemu¹¹. Zasadą tą obejmuje się każdą sytuację życiową małoletniego, a zatem sytuację rodzinną, edukacyjną czy zdrowotną dziecka. Dobro dziecka w tym aspekcie oznacza niezakłócony rozwój dziecka w aspekcie fizycznym i psychicznym, stan pełnego społecznego i zdrowotnego dobrostanu, co oznacza nie tylko stan „bez choro-

⁴ T. Smyczyński, M. Andrzejewski, *Prawo...*, s. 26.

⁵ W. Stojanowska, *Rozwód a dobro dziecka*, Warszawa 1979, s. 21 i n.

⁶ T. Sokołowski, *Władza rodzicielska nad dorastającym dzieckiem*, Poznań 1987, s. 10; *idem* *Problematyka AIDS w świetle prawa rodzinnego*, Poznań 2000, s. 17 oraz bogata literatura w zakresie definiowania dobra dziecka.

⁷ T. Sokołowski, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, wyd. IV, Poznań 2008, s. 13.

⁸ T. Smyczyński, *Aksjologiczne i prawne podstawy dopuszczalności wspomaganiej prokreacji ludzkiej*, (w:) J. Haberkko, M. Łączkowska (red.), *Prawne, medyczne i psychologiczne aspekty wspomaganiej prokreacji*, Poznań 2005, s. 95.

⁹ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526).

¹⁰ W. Stojanowska, *Rozwód...*, s. 27; T. Smyczyński, *Aksjologiczne...*, s. 95; T. Sokołowski, *Prawo...*, s. 123.

¹¹ T. Sokołowski, *Prawo...*, s. 123.

by”, ale i stan bez dolegliwości zdrowotnych jakiegokolwiek natury czy uciążliwości. Gdy chodzi o fizyczny rozwój dziecka dorośli, a zwłaszcza rodzice, powinni zapewnić dziecku takie warunki, by nie tylko rozwijało się zdrowo, ale i by wszelkie sygnały i objawy choroby czy niemocy fizycznej nie były przez rodziców bagatelizowane. Podobnie w sytuacji zdrowia, czy szerzej, dobrostanu psychicznego dziecka. Prawidłowy rozwój dziecka zarówno w aspekcie fizycznym, jak i psychicznym pozostaje bowiem istotną sprawą dziecka i musi być postrzegany w kontekście całościowego dobra małego. Trudno wyobrazić sobie realizację dobra dziecka z jednoczesnym naruszaniem takich jego dóbr osobistych jak zdrowie, integralność fizyczna czy psychiczna, autonomia czy godność.

Rodzice powinni zapewnić takie warunki, by dziecko rozwijało się prawidłowo, wolne od jakichkolwiek nacisków psychicznych, dręczenia, upokorzenia itp. Oznacza to także konieczność podjęcia działań w zakresie wychowania i edukacji, poszanowania godności osobistej, profilaktyki zdrowotnej czy leczenia. Niektóre z tych działań rodzice będą podejmowali samodzielnie, inne inicjowali, poddając dziecko działaniom profesjonalnych podmiotów w edukacji czy ochronie zdrowia. Rodzice nie mogą oprzeć kwestii zapewnienia dziecku edukacji wyłącznie podmiotom zajmującym się kształceniem, ale sami powinni podejmować działania zmierzające do przekazania dziecku wiedzy ogólnej na takim poziomie, który pozwoli małowletniemu prawidłowo funkcjonować i zaspokajać naturalną ciekawość świata. Chodzi w analizowanym zakresie nie tylko o udzielanie odpowiedzi na zadawane przez dziecko pytania, naukę czynności związanych z higieną czy samodzielnością (np. nauka zegara, wiązania sznurówek, *savoir-vivre*, etc.), ale także kształcenie w zakresie zasad współżycia w społeczeństwie. Nie sposób zapomnieć, że władza rodzicielska rodziców ma być tak wykonywana, jak wymaga tego zarówno dobro dziecka, jak i interes społeczny. Celem, dla którego realizuje się dobro dziecka, jest zarówno ochrona interesu dziecka, jak i interesu społecznego oraz interesu rodziców¹². W konsekwencji działania rodziców należy oceniać w świetle ochrony dobra dziecka i jego szczegółowych praw ułatwiających osiągnięcie dobra, czyli fizycznego i psychicznego dobrostanu, o którym była mowa wyżej.

3. Interesy innych podmiotów

Rozwiązywanie konfliktów w rodzinie uwzględniać musi nie tylko, co oczywiste, interes i dobro dziecka, ale także interesy innych podmiotów,

¹² T. Sokołowski, *Prawo...*, s. 123.

w szczególności rodziców dziecka. Trudno wyobrazić sobie, by interesy innych podmiotów nie były uwzględniane bądź by były uwzględniane w stopniu mniejszym niż interes rodziny jako grupy społecznej. Oczywiście, w literaturze nie jest kwestionowany pogląd, że takie wartości jak trwałość więzi małżeńskich i rodzinnych oraz dobro dziecka powinny być preferowane względem wartości dotyczących wyłącznie poszczególnych osób¹³. Oznacza to, że jeżeli rodzice mieliby zapewnić dobro dziecka i jego dobrostan kosztem preferowanych przez siebie wartości, które w hierarchii dóbr stoją niżej niż życie i zdrowie dziecka, powinni zrezygnować z realizacji własnych celów dla ratowania życia i zdrowia dziecka, a nawet dla zapewnienia wspomnianego wyżej dobrostanu. Stanowisko takie znajduje oparcie w wykładni systemowej prawa rodzinnego, w szczególności przepisów k.r.o., jak również w świetle Konwencji o prawach dziecka¹⁴, nie jest również obce doktrynie i orzecznictwu, w szczególności, gdy chodzi o realizację takich wartości jak swoboda sumienia i wyznania rodziców czy prawo do wychowania dziecka w duchu własnych zapatrywań moralnych i przekonań¹⁵.

Warto w tym miejscu jednak zwrócić uwagę na fakt, że interes innych podmiotów, w szczególności rodziców adopcyjnych dziecka w prawnej instytucji przysposobienia¹⁶, pozostaje wartością niekwestionowaną, podobnie w sytuacji leczenia niepłodności interes dorosłych starających się o zastosowanie technik medycznie wspomaganą prokreacji zdaje się zyskiwać pierwszeństwo nad sytuacją dziecka, w szczególności do poznania swojego pochodzenia genetycznego¹⁷.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ M. Łączkowska, Czy istnieje prawo do „posiadania” dziecka?, (w:) J. Haberkó, M. Łączkowska (red.), Prawne, medyczne i psychologiczne aspekty wspomaganą prokreacji, Poznań 2005, s. 73; tak też Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z dnia 28 maja 1997 r., sygn. K26/96, OTK ZU 1997, nr 2, poz. 19.

¹⁵ H. Babiuch, Zakres praw rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniem, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 2014, nr 13, s. 7.

¹⁶ R. Łukasiewicz, Dobro dziecka a interesy innych podmiotów w polskiej regulacji prawnej przysposobienia, Warszawa 2019, *passim*; J. Gajda, Tajemnica przysposobienia i jej ochrona w polskim prawie cywilnym, Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Przemysł–Rzeszów 2012, *passim*.

¹⁷ J. Haberkó, Anonimowość rodziców genetycznych a dobrostan zdrowotny dziecka. Uwagi na tle rekomendacji 2156 (2019) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, RPEIS 2019, nr 4, s. 59–72; K. Szczucki, Prawo dziecka poczętego metodą in vitro do poznania własnej tożsamości biologicznej, (w:) L. Bosek, M. Królikowski (red.), Współczesne wyzwania bioetyczne, Warszawa 2010, s. 184–198; M. Vellotti, Diritto alla conoscenza delle origini, Trattato di diritto e bioetica, Napoli 2017, s. 409–416.

4. Podejmowanie decyzji w istotnych sprawach dziecka

Przechodząc do kwestii podejmowania decyzji w istotnych sprawach dziecka, godzi się podkreślić, że odbywa się to w ramach wykonywania władzy rodzicielskiej przez rodziców, co do których ustalono prawnie pokrewieństwo, a władza rodzicielska nie została im ograniczona, zawieszona czy też nie zostali oni jej pozbawieni¹⁸. Co do zasady, gdyż zasadą tą nie obejmuje się rodziców o ograniczonej zdolności do czynności prawnych, podejmowanie decyzji o istotnych sprawach dziecka odbywa się w ramach pieczy nad osobą dziecka stanowiącej element władzy rodzicielskiej. Rodzice (przedstawiciele ustawowi) powinni te decyzje podejmować w najlepszym interesie dziecka, co więcej zgodnie z art. 97 § 2 k.r.o., powinni czynić to wspólnie. Dotyczy to każdego przypadku rozstrzygania o sprawach dziecka, niezależnie od osobistej konfiguracji (małżeństwo lub nie), w której żyją rodzice małoletniego. Podejmowanie decyzji, co warto podkreślić, pozostaje w tym zakresie sprzężone nie tylko z prawnie ustalonym pokrewieństwem, ale i przedstawicielstwem ustawowym. Mogą się na tym tle pojawić problemy interpretacyjne, a także czysto ludzkie, w sytuacji konieczności podejmowania decyzji przez osoby, które na podstawie wcześniejszych decyzji sądu są przedstawicielami ustawowymi małoletniego w związku z ograniczeniem, zawieszeniem lub pozbawieniem władzy rodzicielskiej, a rodzicami, którym ta władza została ograniczona, zawieszona lub zostali jej pozbawieni. W tym kontekście baczycy trzeba, że realizacja najlepszego interesu dziecka i jego dobra musi ustąpić prawu rodziców (w tym przypadku biologicznych) do wychowania dziecka i podejmowania w stosunku do niego decyzji w ramach pieczy zgodnie z własnymi zapatrywaniami.

Ujmując sprawę inaczej: fakt, iż rodzicom nie przysługuje władza rodzicielska – poza wskazaną wyżej sytuacją rodziców o ograniczonej zdolności do czynności prawnych – nie pozwala im podejmować decyzji co do spraw dziecka. Jednocześnie wskazać należy, że niekiedy w sytuacjach, w których obojgu rodzicom nie przysługuje władza rodzicielska lub nie mogą jej wykonywać z powodów faktycznych, sąd opiekuńczy powinien wydać odpowiednie zarządzenia i ustanowić opiekuna. Nie ma bowiem takich prawnych możliwości, iżby rodzice, a nawet jedno z nich, podejmowali decyzje o istotnych sprawach dziecka nie mając po temu umocowania. Problem będący tłem niniejszych rozważań będzie szcze-

¹⁸ J. Gajda, (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2020, s. 800.

gólnie widoczny w sytuacji konfliktu rodziców wówczas, gdy jeden z nich został ograniczony we władzy rodzicielskiej albo mu ona nie przysługuje, a drugi z rodziców, podejmując decyzję co do istotnych spraw dziecka, narusza jego dobro lub podejmuje ją, intencjonalnie godząc w wolę drugiego rodzica. W tym kontekście pojawia się bowiem rozbieżność w zakresie umocowania do podejmowania decyzji przez rodziców (rodzica), którym przysługuje władza rodzicielska, a rodzicem, którego pokrewieństwo nie zostało ustalone lub zostało ustalone, ale z ograniczonym zakresem władzy rodzicielskiej. Dotyczyć to będzie biologicznego ojca, którego ojcostwo nie zostało jeszcze lub w ogóle ustalone, a który pozostaje zainteresowany losem dziecka oraz rodzica pozbawionego władzy rodzicielskiej lub któremu władza została odebrana.

Jest to konsekwencją przyjęcia, że rodzic, któremu przysługuje władza rodzicielska, a więc nie został jej pozbawiony, w wykonywaniu jej ograniczony bądź zawieszony, ma prawo i obowiązek jej wykonywania także w ramach pieczy, tj. ma prawo i obowiązek podejmowania decyzji co do losów dziecka. Wykonuje władzę samodzielnie, jednak w ramach istotnych spraw dziecka powinien swoje zdanie skonsultować z drugim rodzicem. W tym zakresie rodzice zobowiązani są bowiem do podejmowania wspólnych decyzji, w przypadku zaś braku porozumienia między nimi, spór rozstrzyga sąd opiekuńczy. Co ważne, rodzic, naruszając ustawowy obowiązek współdecydowania z drugim rodzicem o istotnych sprawach dziecka, wykonuje władzę rodzicielską w sposób niewłaściwy, co w konsekwencji może doprowadzić do jej ograniczenia, a nawet pozbawienia¹⁹.

Warto zauważyć, że kodeks rodzinny i opiekuńczy mimo posługiwania się określeniem „istotnych spraw dziecka” nie określa katalogu tych spraw, nie definiuje ich w żaden sposób. W celu ustalenia, co można uznać za istotne sprawy dziecka, należy odwołać się do doktryny bądź orzecznictwa. Można wskazać, że do takich spraw należą m.in.: wybór imienia i nazwiska dziecka, wybór edukacji i przyszłego zawodu dziecka, decyzje co do leczenia, zwłaszcza w zakresie procedur obarczonych ryzykiem czy zabiegów operacyjnych lub eksperymentalnych, sprawy wyjazdu za granicę na stałe, jego obywatelstwa itp.²⁰

W świetle art. 97 § 2 k.r.o. szczególnie istotne znaczenie ma ustalenie, które z decyzji dotyczących małoletniego powinny być zaliczone do istotnych spraw. O ile nie jest kwestionowana teza, zgodnie z którą za-

¹⁹ Zob. E. Kogut, Uwagi na temat wykonywania władzy rodzicielskiej, *Studia Prawnoustrojowe* 2019, nr 46, s. 113–129.

²⁰ J. Gajda, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2020, komentarz do art. 97, nb 1 i n.

sadniczo decyzje dotyczące miejsca zamieszkania, edukacji czy leczenia dziecka należy zaliczyć do kategorii istotnych spraw, o tyle wątpliwości w tym zakresie mogą budzić kwestie szczegółowe, zwłaszcza pojawiające się w kontekście realizacji dobrostanu zdrowotnego dziecka. Jest to podyktowane w pierwszej mierze nieodwracalnością skutków decyzji zdrowotnych, a następnie koniecznością ich rozstrzygnięcia często pod presją czasu. Decyzja dotycząca leczenia dziecka może być sprawą istotną, w zależności od rodzaju choroby, stanu zdrowia dziecka, czy rozmiaru interwencji lekarza²¹. Do istotnych spraw dziecka w tym zakresie należy zaliczyć nie tylko zabiegi operacyjne czy lecznicze, które stwarzają podwyższone ryzyko, ale także zwykłe świadczenia zdrowotne, o ile w konkretnej interwencji medycznej, w szczególności rodzaj choroby czy stan zdrowia dziecka, wskazują za uznaniem ich za taką sprawę²². Za takie sprawy uznane będą także te, w przypadku których rodzice pozostają na zgoła odmiennych stanowiskach nawet w przypadku zabiegu niewiążącego się z podwyższonym ryzykiem i wpisanego w aktualną wiedzę medyczną (np. szczepienie, przetoczenie krwi).

Istotne sprawy dziecka i potrzeba ich rozstrzygnięcia będą się ujawniać zwłaszcza w kontekście konfliktu rodziców będącego podstawą do orzeczenia rozwodu. Oczywiście nie można przyjąć, że po pierwsze każdy rozwód rodzi sytuacje konfliktowe między rodzicami, a po drugie, że w każdym przypadku może dojść do naruszenia dobra dziecka. Sąd zobligowany jest jednak stać na straży interesu dziecka nie tylko w toku postępowania, ale i rozstrzygając istotne sprawy dziecka w związku z wyrokiem rozwodowym. Podkreślić należy, że dobro dziecka stanowi bezwzględnie negatywną przesłankę rozwodową²³.

Istotne sprawy dziecka i rozstrzygnięcie o nich powierzone zostało w pierwszej mierze oczywiście rodzicom, niemniej jednak sąd musi, podejmując decyzję o rozwiązaniu małżeństwa rodziców, wziąć pod uwagę wszystkie kwestie, które wpływać będą na sytuację małoletniego już po rozwodzie rodziców. Każda sprawa jest oczywiście rozstrzygana indywidualnie przez sąd, niemniej jednak będzie on badał m.in. oddziaływanie rodziców na siebie nawzajem i na dziecko, ich wzajemną relację oraz oddziaływanie na osobę dziecka. Będzie uwzględnił strukturę rodziny, wiek dziecka, fizyczny i psychiczny stan zdrowia dziecka czy charakter dziecka.

²¹ H. Haak, Władza rodzicielska. Komentarz, Toruń 1995, s. 59.

²² J. Kosonoga-Zygmunt, Zgoda rodziców na udzielenie świadczenia zdrowotnego małoletniemu pacjentowi, Prokuratura i Prawo 2018, nr 5, s. 62–94.

²³ J. Gajda, (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks rodzinny..., Warszawa 2020, s. 484; A. Olejniczak, Materialnoprawne przesłanki udzielenia rozwodu, Poznań 1980, s. 52.

Do czynników wpływających na rozstrzygnięcie zaliczyć należy w tym kontekście także przywiązanie dziecka do każdego z rodziców, potencjalność osłabienia więzi z tym rodzicem, z którym dziecko po rozwodzie nie pozostanie czy sytuację materialną członków rodziny.

Kolejnym elementem rozstrzygnięcia o istotnej sprawie dziecka w wyroku rozwodowym, ale i poza nim, jest decyzja o kontaktach z rodzicami oraz decyzja w zakresie pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Nie ulega wątpliwości, że kwestia ta należy do istotnej sprawy dziecka, o której rodzice powinni decydować wspólnie. Brak ich decyzji lub niemożność dojścia do porozumienia w zakresie przedstawienia sądowi nie tylko zgodnej z dobrem dziecka, ale i możliwej do realizacji, propozycji porozumienia co do pozostawienia władzy obojgu rodzicom obligować będzie sąd do podjęcia władczego rozstrzygnięcia w trybie art. 58 k.r.o.

Powyższe szkicowe zarysowanie kwestii rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka prowadzi do przyjęcia trafności stwierdzenia, że rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka podejmowane są nie tylko w kontekście braku porozumienia w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej, w szczególności zaś rozbieżności w sprawowaniu pieczy nad osobą czy nad majątkiem dziecka, ale że podejmowane być muszą w sytuacji każdego konfliktu rodziców niezależnie od osobistej konfiguracji, w której oni się znajdują. Osobną grupę przypadków stanowić będą kwestie zdrowotne regulowane ustawami prawnomedycznymi²⁴, zgodnie z którymi fakt małoletności nie wpływa, po ukończeniu przez dziecko 13. lub 16. roku życia, na niemożność podjęcia decyzji, która w razie niezgodności z decyzją przedstawiciela ustawowego będzie podlegać rozstrzygnięciu przez sąd opiekuńczy²⁵.

5. Podejmowanie decyzji w istotnych sprawach rodziny

Prawo rodzinne nie podaje definicji legalnej rodziny²⁶. Przyjmuje się na podstawie wykładni art. 23 k.r.o., że rodzina (w tzw. wąskim znacze-

²⁴ Por. np. Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodach lekarza i lekarza dentystry (tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 1731), ustawa z dnia 6 listopada 2008 roku o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1876).

²⁵ Na ten temat szeroko: J. Haberko, Sytuacja prawna dziecka jako pacjenta, Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka 2020, nr 19(1), s. 9–25; J. Haberko, Prawnomedyczne relacje rodzice – dziecko – państwo, (w:) M. Łączkowska-Porawska (red.), Dziecko – rodzice – państwo w kontekście świadczeń zdrowotnych edukacyjnych i przemocy domowej, INP PAN Warszawa 2020, s. 13–39.

²⁶ J. Pawliczak, (w:) K. Osajda (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Tom V. Przepisy wprowadzające KRO, Warszawa 2017, s. 240.

niu) powstaje na podstawie oświadczeń złożonych przy zawarciu małżeństwa przez małżonków, czyli w wyniku zawarcia małżeństwa przez kobietę i mężczyznę²⁷. Nie przekreśla to oczywiście postrzegania jako rodziny także innych grup społecznych, w szczególności konkubentów, w sytuacjach wyraźnie w prawie przewidzianych, gdy na podstawie stanowisk doktryny i orzecznictwa osoby te traktować można jako najbliższych członków rodziny (art. 446 § 3 i § 4 k.c., art. 446² k.c.).

Rozstrzygnięcie o istotnych sprawach rodziny zostało zarezerwowane jednak dla małżonków. Zagadnienie to rozpatrywać należy w kontekście ich praw i obowiązków. W świetle art. 23 k.r.o. małżonkowie mają w małżeństwie równe prawa i obowiązki, a jednocześnie są zobowiązani do wzajemnej pomocy.

Wzajemną pomoc małżonków rozumieć należy jako wsparcie w trudnej sytuacji, która dotyczy bądź oboje małżonków, bądź jednego z nich względnie innych członków rodziny (krewnych, w szczególności rodziców małżonków czy powinowatych, w szczególności pasierbów czy teściów). Pojęciem pomocy objąć należy także „bycie ostoją” dla współmałżonka. Poza tym wzajemna pomoc między małżonkami obejmuje m.in. pomoc i pielęgnację w razie utraty pracy, choroby czy kalectwa²⁸. Można jednocześnie zauważyć, że wzajemna pomoc będzie przeciwieństwem sytuacji konfliktowej, i co do zasady, nie będzie rodzić wątpliwości interpretacyjnych w zakresie rozstrzygnięcia o skali pomocy. Można oczywiście *ad casum* analizować sytuacje, w których pomoc jest nadmierna lub małżonek obiektywnie jej wymagający sobie nie życzy wkraczania w swoją sferę osobistą. Zdrowy rozsądek wsparty doświadczeniem życiowym każe jednak przyjąć wyjątkowość takich stanów faktycznych zwłaszcza wobec faktu uprzedniego zawarcia małżeństwa i przyjęcia na siebie przez każdego z małżonków określonych praw i obowiązków. Można to ująć obrazowo tak, że małżonek z chwilą zawarcia małżeństwa godzi się na otrzymywanie pomocy ze strony drugiego małżonka, gdyż obowiązek ten stanowi jeden z obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa.

Ważny dla dalszych rozważań pozostaje także art. 24 k.r.o. W świetle tego przepisu małżonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny, a w braku porozumienia każdy z nich może zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie. Wypada w tym kontekście odpowiedzieć na pytanie, czy po pierwsze wszystkie sprawy między małżonkami mogą być zaliczone do istotnych spraw rodziny, a po drugie, czy w sytuacji zaliczenia sprawy do istotnych spraw rodziny może ona być przedmiotem rozstrzygnięcia w są-

²⁷ T. Smyczyński, M. Andrzejewski, *Prawo...*, s. 6 i n.

²⁸ Tak J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1995, s. 86.

dzie. Ma to oczywiście podstawowe znaczenie wówczas, gdy małżonkowie wyrażają odmienne stanowiska w zakresie postrzegania spraw, jak i sposobu ich rozwiązania oraz możliwości zwrócenia się do sądu o rozstrzygnięcie.

Podobnie jak w przypadku „istotnych spraw dziecka” tak i w omawianej sytuacji ustawodawca nie wskazuje enumeratywnie, jakie sprawy jako „istotne sprawy rodziny” mogą być rozstrzygane przez sąd. Posługuje się jedynie klauzulą generalną „istotności” określonej sprawy. Pojęcie „istotnych spraw rodziny” ukształtowała judykatura i doktryna. W literaturze nie jest kwestionowane stanowisko, w świetle którego pojęciem tym obejmuje się zarówno sprawy o charakterze osobistym, jak i majątkowym mające dla rodziny kluczowe znaczenie²⁹. Mogą to być sprawy z zakresu władzy rodzicielskiej niepodlegające kompetencji sądu opiekuńczego, sprawy dotyczące majątku małżonków, jak również sprawy, które w normalnych stosunkach są załatwiane przez samych małżonków w ramach wypracowania zgodnych stanowisk i dojścia do porozumienia, a jednocześnie nie zostały uregulowane w odrębnych przepisach³⁰. Ocenę, czy sprawę zaliczyć można bądź należy do „istotnych spraw rodziny” pozostawia się sądowi głównie dlatego, że ustawodawca nie uznał za celowe zdefiniowanie tego pojęcia, nie posłużył się także żadną regułą interpretacyjną w tym zakresie³¹.

Nie ulega wątpliwości, że o zaliczeniu sprawy do „istotnych spraw rodziny” decydować będzie przede wszystkim ocenione *ad casum* jej znaczenie dla konkretnej rodziny. Do spraw istotnych niewątpliwie zaliczyć należy sprawy, które nie są sprawami bieżącymi, należącymi do sfery życia codziennego rodziny, chodzi o takie sprawy, które są sprawami obciążającymi małżonków lub ich dotyczą (np. posiadanie potomstwa, rezygnacja z pracy zarobkowej, zmiana miejsca zamieszkania etc.). Pomimo uznania, że dana sprawa nie jest sprawą codzienną i bieżącą rodziny, należy liczyć się z tym, że załatwienie sprawy w sposób ugodowy, nawet w przypadku spraw istotnych dla rodziny, ma szczególnie doniosłe znaczenie. Ugoda z reguły likwiduje konflikt, który w razie rozstrzygnięcia przez sąd w formie postanowienia – jak zauważa K. Korzan – mógłby ujemnie odbić się na dalszym pożyciu małżonków³². Trudna do obrony jest także teza, iżby po-

²⁹ Przykłady istotnych spraw rodziny na podstawie orzecznictwa SN podaje J. Gajda, Należą do nich np. spór o podział mieszkania w braku porozumienia co do wspólnego z niego korzystania, spór o korzystanie przez małżonków i dzieci z przedmiotów osobistych przez jednego z małżonków. Zob. J. Gajda, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Akta stanu cywilnego. Komentarz, 3 wydanie, Warszawa 2002, s. 92.

³⁰ J. Winiarz, Prawo..., s. 83–84.

³¹ J. Gajda, Kodeks..., s. 92.

³² K. Korzan, Postępowanie w sprawach małżeńskich, Rejent 2005, nr 1, s. 9.

stanowienie „nakazujące” jednemu z małżonków określone zachowanie można było wyegzekwować za pomocą dostępnych środków prawnych. Powodem takiego stanowiska jest to, jak się wydaje, że w przypadku braku woli w analizowanym zakresie rozstrzygnięcie sądu dotyczyłoby prawa ściśle osobistego jednego z małżonków. W tej sytuacji, przyjmując akceptowane powszechnie w doktrynie stanowisko, należy, jak się wydaje, odmówić możliwości zwrócenia się do sądu z żądaniem rozstrzygnięcia na podstawie art. 24 k.r.o. wówczas, gdyby rozstrzygnięcie narzucało jednemu z małżonków określone zachowanie, które godziłoby, a przynajmniej mogłoby godzić, w sferę uprawnień osobistych³³. W sytuacji, gdyby jednak małżonkowie zwrócili się do sądu o rozstrzygnięcie, sąd powinien dążyć do polubownego rozstrzygnięcia konfliktu i poprzestać na mediacji, raczej skłaniając małżonka zainteresowanego określonym sposobem rozstrzygnięcia do wyboru innej drogi osiągnięcia pożądanego stanu niż poprzez zmuszenie drugiego małżonka do podjęcia określonego zachowania, zwłaszcza że to może mieć skutki dla obojga małżonków.

Rola sądu sprowadza się do charakteru mediacyjnego, a orzeczenie sądowe wydane na podstawie art. 24 k.r.o. stanowi namiastkę porozumienia małżonków i wiąże małżonków, nie nadaje się ono jednak do egzekucji i nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej. Pojawiają się wprawdzie w literaturze głosy, że nawet jeżeli małżonkowie nie są rozstrzygnięciem sądu usatysfakcjonowani, muszą je respektować pod rygorem egzekucji³⁴, niemniej jednak wskazać należy, że raczej małżonkowie mogą poszukiwać satysfakcjonujących ich rozwiązań także innych niż rozstrzygnięcie sądu³⁵. W zakresie rozstrzygania o istotnych sprawach rodziny sąd podejmuje się bardziej roli rozjemcy i mediatora niż narzuca stanowisko będące stanowiskiem jednego z małżonków³⁶. Doświadczeniu życiowemu sędziego oraz jego rozsądnemu osądowi sytuacji pozostawić należy ocenę, czy dana sprawa nadaje się do rozstrzygnięcia, zwłaszcza

³³ Jako przykład można w tym zakresie podać zwrócenie się przez małżonków do sądu w sprawie decyzji czy mieć potomstwo, ewentualnie czy zastosować techniki wspomaganą medycznie prokreacji w celu poczęcia i urodzenia dziecka. W literaturze medycznej jako przykład podaje się sytuację rozstrzygnięcia o sposobie przeprowadzenia porodu z udziałem mężczyzny czy udziału w procedurach wspomaganą medycznie prokreacji. J. Haberko, Prawne aspekty asysty przy porodzie ze szczególnym uwzględnieniem uczestnictwa męża matki i ojca dziecka, *Ginekologia Praktyczna* 2006, nr 2, s. 28–33; J. Haberko, Stosowanie technik wspomaganą medycznie prokreacji w celach niewyłącznie rodzicielskich. Problem „dziecka–lekarstwa”, *Medyczna Wokanda* 2012, nr 4, s. 31–43.

³⁴ K. Gromek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 75.

³⁵ T. Smyczyński, M. Andrzejewski, *Prawo...*, s. 78.

³⁶ J. Gajda, (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2020 s. 268.

władczego, przez sąd, czy raczej poszukiwać należy innego sposobu załatwienia konfliktowej sytuacji między małżonkami.

6. Materialnoprawne podstawy rozstrzygnięcia konfliktów między rodzicami a dobro dziecka

Prezentowane w toku wywodu rozważania prowadzą do przyjęcia trafności wniosku, że prawo rodzinne, jakkolwiek nakierowane na wyznaczenie pewnego modelu prawidłowego funkcjonowania rodziny i relacji jej członków, musi być przygotowane także do rozstrzygnięcia sytuacji konfliktowych między członkami rodziny, a nawet do zapobiegania powstawaniu tych konfliktów. Wyznacznikiem wszelkich rozstrzygnięć pozostaje dobro i interes podmiotów będących w relacji rodzinnoprawnej, w szczególności zaś dobro dziecka. Szczegółowa analiza przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego prowadzi do wniosku, że podejmowanie decyzji przez przedstawicieli ustawowych małoletniego, z istoty relacji wiążącej rodzica z dzieckiem, następuje z uwzględnieniem jego dobra. Ingerencja państwa wiąże się bądź z niemożnością zapewnienia tego dobra, tj. z sytuacjami, w których rodzice postrzegają dobro małoletniego inaczej niż np. medycyna oparta na dowodach bądź też z różnym postrzeganiem dobra dziecka przez rodziców i konfliktem w wykonywaniu władzy rodzicielskiej³⁷.

Próbując syntetycznie wskazać podstawy do rozstrzygnięć sądowych w ramach ingerencji mającej na celu realizację dobra dziecka, niekiedy i dobra rodziny, wskazać należy następujące podstawy potencjalnych rozstrzygnięć sądu:

- art. 97 § 2 k.r.o. dający możliwość rozstrzygnięcia sądu w razie braku zgodności co do istotnych spraw dziecka w zakresie podejmowania decyzji będącej składnikiem pieczy nad osobą i pieczy nad majątkiem małoletniego;
- art. 100 § 1 k.r.o. dający możliwość zwrócenia się rodziców do sądu opiekuńczego o odebranie dziecka od osoby nieuprawnionej, jak również zakładający możliwość zwrócenia się o zapewnienie dziecku pieczy zastępczej;

³⁷ A. Kle dyń s k a, Możliwość ingerencji państwa w sferę władzy rodzicielskiej w kontekście obowiązkowych szczepień ochronnych w Polsce – zagadnienia prawne i etyczne, (w:) P. Połaczuk, M. Augustyniak, A. Bauknecht (red.), *Prawne i etyczne problemy współczesnej medycyny*, Olsztyn 2016, s. 88–104; R. Ty miń s k i, Rodzic odmawiający szczepienia dziecka, *Pediatrics po dyplomie* 2014, Tom 18, nr 2, s. 60; J. Ha b e r k o, Administracyjnoprawny obowiązek szczepienia dzieci a zgoda przedstawiciela ustawowego na badania kwalifikacyjne, *Studia Prawa Publicznego* 2017, nr 3, s. 9–28.

- art. 109 k.r.o. zakładający ingerencję sądu opiekuńczego w sytuacji zagrożenia dobra dziecka i wydawania odpowiednich zarządzeń w tym zakresie;
- art. 107 § 1 k.r.o. obejmujący swym zakresem sytuację rodziców żyjących w rozłączeniu wówczas, gdy przysługuje im władza rodzicielska, sąd opiekuńczy może ze względu na dobro dziecka określić sposób jej wykonywania i utrzymywania kontaktów z dzieckiem;
- art. 113¹ § 1 k.r.o. obejmujący sposób utrzymywania kontaktów z dzieckiem, zwłaszcza w sytuacji konieczności rozstrzygnięcia braku porozumienia rodziców;
- art. 58 § 1 k.r.o. odnoszący się do wspomnianego wyżej wyroku rozwodowego i rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz wysokości świadczeń alimentacyjnych związanych z utrzymaniem dziecka.

Podjęwając rozstrzygnięcia w zakresie istotnych spraw rodziny, sąd będzie w pierwszej mierze brał pod uwagę nie tylko art. 24 k.r.o., ale i kierował się dobrem rodziny i poszczególnych jej członków³⁸. W tym zakresie przedmiotem rozstrzygnięcia pozostaną wszelkie kwestie osobiste i majątkowe małżonków nieuregulowane w przepisach odrębnych, zwłaszcza zaś tych dotyczących kwestii majątkowych (art. 28 k.r.o., art. 39 k.r.o., art. 40 k.r.o., art. 52 k.r.o.)³⁹. Osobną grupę rozstrzygnięć sądowych w sytuacjach konfliktowych między małżonkami stanowić będą podstawy rozwodowe i rozstrzygnięcia w zakresie uregulowania istotnych spraw rodziny już po rozwiązaniu małżeństwa lub orzeczeniu separacji. Nie sposób także wyłączyć takiego postrzegania rozstrzygnięcia spraw w wyroku rozwodowym, w świetle którego podjęcie decyzji przez sąd w interesie rodziny, nie pozwoli orzec rozwodu lub separacji (art. 56 § 2 k.r.o. oraz art. 56 § 3 k.r.o.)⁴⁰.

7. Wnioski

Przedstawione powyżej rozważania upoważniają do sformułowania kilku wniosków o charakterze ogólnym. Po pierwsze, wartością prawa

³⁸ J. Pawliczak, (w:) Kodeks..., s. 246.

³⁹ J. Gajda, (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks rodzinny..., Warszawa 2020 s. 268.

⁴⁰ A. Olejniczak, *Materialnoprawne...*, s. 78 i n. Zob. też orzeczenie SN z dnia 18 września 1952 r., sygn. C 1283/52, OSN 1953, nr 3, poz. 84; orzeczenie SN z dnia 2 lipca 1962 r., sygn. I CR 491/61, OSP 1963, nr 3, poz. 68.

rodzinnego pozostaje to, że opiera ono swoje rozstrzygnięcia na wzajemnym zaufaniu i bliskości członków rodziny. Ma to swoje podstawy w osobistym charakterze relacji, wzorcach przekazywanych przez rodziców i dziadków, i wypracowanym sposobie postępowania z uwzględnieniem trwałości relacji i dobra poszczególnych jej członków. Po drugie, prawo rodzinne zakłada pewien model postępowania, który realizuje wskazane wyżej postulaty, nie narzuca jednak konkretnych sposobów osiągnięcia założonych stanów, takich jak dobro dziecka czy dobro lub interes rodziny. Zaufanie, którym prawodawca darzy rodziców oraz wypracowany na postawie doświadczenia życiowego pożądany model postępowania, pozwala rodzicom realizować dobro dziecka zgodnie z własnymi zapatrywaniami. Po trzecie, organy państwa podejmą ingerencję w sytuacjach konfliktowych, w których dobro dziecka, ewentualnie dobro lub interes poszczególnych członków rodziny, pozostanie zagrożony. Wskazać w tym zakresie należy, że podejmowanie ingerencji w wykonywanie władzy rodzicielskiej pozostaje niezależne od woli rodziców w sytuacjach, w których dobro dziecka mogłoby w związku z brakiem porozumienia między rodzicami ucierpieć. Podejmowanie decyzji w sprawach konfliktowych między małżonkami zależy od zwrócenia się któregoś z małżonków o rozstrzygnięcie sądu. Powyższe pokazuje, że o ile małżonkowie nie zechcą podjąć działań, a sytuacja problemowa nie zagraża dobru małoletniego, sąd nie będzie się w konflikt wtrącał niezależnie od jego wagi. W sytuacji zaś zagrożonego dobra dziecka działanie sądu jest obligatoryjne i często niezależne od woli rodziców. Po czwarte, ingerencja sądu w rozstrzygnięcie sporu i zażegnanie sytuacji konfliktowej uwzględnia zarówno zasadę akcesoryjności, jak i proporcjonalności. Sąd będzie stosował środki pomocowe przed środkami represji. Dobrze ukazuje to art. 109 k.r.o., w świetle którego osiągnięcie pożądanego stanu następuje poprzez stosowanie środków od najłagodniejszych do bardziej ingerujących w sytuację małoletniego i jego rodziny. Podkreślić jednak wypada, że w tym zakresie przesłanką zastosowania ingerencji nie musi być konflikt między rodzicami czy sytuacja braku porozumienia, ale zagrożenie dobra dziecka, które – co niewykluczone – do takiego konfliktu może prowadzić.

Rozstrzygnięcie konfliktów z uwzględnieniem dobra dziecka musi brać pod uwagę interesy wszystkich zainteresowanych podmiotów, w szczególności zaś dobro małoletniego. Warto w tym zakresie zauważyć, że sąd podejmować będzie decyzje, biorąc pod uwagę to, czy rodzice małoletniego są w stanie przedstawić porozumienie co do sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Zarówno przepisy art. 58 k.r.o. jak i art. 107 k.r.o. upoważniają do sformu-

łowania wniosku, że w interesie dziecka, jak i rodziców, tym ostatnim opłaca się dążyć do porozumienia, gdyż tylko w takim przypadku sąd będzie skłonny uwzględnić interesy wszystkich zainteresowanych stron.

Podsumowując prezentowane rozważania obejmujące materialno-prawne podstawy rozstrzygnięcia sytuacji konfliktowych między członkami rodziny ze szczególnym uwzględnieniem realizacji postulatu dobra dziecka, wskazać należy, że normy prawa materialnego stanowią nie tyle instrument, którym posługują się rodzice małoletniego, ale i sąd w sytuacji, w której rodzice pozostają w konflikcie ze sobą bądź z małoletnim. Jednocześnie nie sposób tracić z pola widzenia faktu, że w sytuacji, w której sprawa trafia do sądu, będzie on stosował przepisy prawa procesowego, które niejednokrotnie utrudnią będą realizację wskazanego wyżej postulatu⁴¹.

Bibliografia

1. Babiuch H., Zakres praw rodziców do wychowania dziecka zgodnie z własnymi przekonaniami, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 2014, nr 13.
2. Gajda J., (w:) K. Pietrzykowski (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2020.
3. Gajda J., Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Akta stanu cywilnego. Komentarz, 3 wydanie, Warszawa 2002.
4. Gajda J., Tajemnica przysposobienia i jej ochrona w polskim prawie cywilnym, Wyższa Szkoła Prawa i Administracji, Przemysł–Rzeszów 2012.
5. Gromek K., Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2004.
6. Haak H., Władza rodzicielska. Komentarz, Toruń 1995.
7. Haberko J., Prawne aspekty asysty przy porodzie ze szczególnym uwzględnieniem uczestnictwa męża matki i ojca dziecka, Ginekologia Praktyczna 2006, nr 2.
8. Haberko J., Administracyjnoprawny obowiązek szczepienia dzieci a zgoda przedstawiciela ustawowego na badania kwalifikacyjne, Studia Prawa Publicznego 2017, nr 3.

⁴¹ J. Sosnowski, Wykonywanie kontaktów z małoletnim, ustalonych orzeczeniem bądź ugodą sądową. Postulaty *de lege ferenda*, Praca magisterska w maszynopisie, Poznań 2020, *passim*.

9. Haberko J., Anonimowość rodziców genetycznych a dobrostan zdrowotny dziecka. Uwagi na tle rekomendacji 2156 (2019) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, RPEIS 2019, nr 4.
10. Haberko J., Prawnomedyczne relacje rodzice – dziecko – państwo, (w:) M. Łączkowska-Porawska (red.), Dziecko – rodzice – państwo w kontekście świadczeń zdrowotnych edukacyjnych i przemocy domowej, INP PAN, Warszawa 2020.
11. Haberko J., Stosowanie technik wspomaganej medycznie prokreacji w celach niewyłącznie rodzicielskich. Problem „dziecka–lekarstwa”. Medyczna Wokanda 2012, nr 4.
12. Haberko J., Sytuacja prawna dziecka jako pacjenta, Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka 2020, nr 19(1).
13. Kledyńska A., Możliwość ingerencji państwa w sferę władzy rodzicielskiej w kontekście obowiązkowych szczepień ochronnych w Polsce – zagadnienia prawne i etyczne, (w:) P. Polaczuk, M. Augustyniak, A. Bauknecht (red.), Prawne i etyczne problemy współczesnej medycyny, Olsztyn 2016.
14. Kogut E., Uwagi na temat wykonywania władzy rodzicielskiej, Studia Prawnoustrojowe 2019, nr 46.
15. Korzan K., Postępowanie w sprawach małżeńskich, Rejent 2005, nr 1.
16. Kosonoga-Zygmunt J., Zgoda rodziców na udzielenie świadczenia zdrowotnego małoletniemu pacjentowi, Prokuratura i Prawo 2018, nr 5.
17. Łączkowska M., Czy istnieje prawo do „posiadania” dziecka?, (w:) J. Haberko, M. Łączkowska (red.), Prawne, medyczne i psychologiczne aspekty wspomaganej prokreacji, Poznań 2005.
18. Łukasiewicz R., Dobro dziecka a interesy innych podmiotów w polskiej regulacji prawnej przysposobienia, Warszawa 2019.
19. Olejniczak A., Materialnoprawne przesłanki udzielenia rozwodu, Poznań 1980.
20. Pawliczak J., (w:) K. Osajda (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Tom V. Przepisy wprowadzające KRO, Warszawa 2017.
21. Smyczyński T., Aksjologiczne i prawne podstawy dopuszczalności wspomaganej prokreacji ludzkiej, (w:) J. Haberko, M. Łączkowska (red.), Prawne, medyczne i psychologiczne aspekty wspomaganej prokreacji, Poznań 2005.
22. Smyczyński T., Andrzejewski M., Prawo rodzinne, Warszawa 2022.
23. Sokołowski T., Prawo rodzinne. Zarys wykładu, wyd. IV, Poznań 2008.
24. Sokołowski T., Problematyka AIDS w świetle prawa rodzinnego, Poznań 2000.

25. Sokołowski T., Władza rodzicielska nad dorastającym dzieckiem, Poznań 1987.
26. Sosnowski J., Wykonywanie kontaktów z małoletnim, ustalonych orzeczeniem bądź ugodą sądową. Postulaty *de lege ferenda*, Praca magisterska w maszynopisie, Poznań 2020.
27. Stojanowska W., Rozwód a dobro dziecka, Warszawa 1979.
28. Szczucki K., Szczucki, Prawo dziecka poczętego metodą *in vitro* do poznania własnej tożsamości biologicznej, (w:) L. Bosek, M. Królikowski (red.), Współczesne wyzwania bioetyczne, Warszawa 2010.
29. Tymiński R., Rodzic odmawiający szczepienia dziecka, *Pediatrics* po dyplomie 2014, Tom 18. nr 2.
30. Winiarz J., Prawo rodzinne, Warszawa 1995.
31. Velletti M., Diritto alla conoscenza delle origini, *Trattato di diritto e bioetica*, Napoli 2017.

Conflict resolution between family members and child welfare

Abstract

The subject of the article is an important contemporary issue, from the perspective of law, but also from the perspective of broadly understood social sciences (pedagogy, psychology), of taking into account the welfare of a child in the event of a conflict between family members. The author shows the instruments developed by the legal system to protect the interests of individual family members, in particular the interests of a minor in case of conflict. The considerations cover the material and legal bases for the settlement of conflict situations between family members, with particular emphasis on the implementation of the postulate of the child's welfare at each stage of the proceedings and regardless of the personal situation of the child's parents.

Key words

Family, child, parents,, psychophysical well-being, child welfare, conflict resolution.